

Милорад Радојчић

ВОЈНИЧКО ГРОБЉЕ У ОСЕЧИНИ

О матичним књигама

Зна се да су матичне књиге јавне књиге у које се уписују чињенице од значаја за физичка лица. Постоје три основне врсте матичних књига: рођених (крштених), венчаних и умрлих. У нашим крајевима матичне књиге се воде од почетка 1837. године.

Матичне књиге су драгоцен извор разноврсних података, па је још 1968. године, Међуопштински историјски архив Ваљево евидентирао све црквене матичне књиге које су се, у то време, налазиле у матичним службама општина и месним канцеларијама на подручју садашњег Колубарског округа. На основу Одлуке Скупштине Србије, из 1979. године, оне су и званично сврстане у категорију архивске грађе од изузетног значаја, па је то захтевало посебне мере заштите, чувања и коришћења те грађе. Као такве, матичне књиге рођених, старије од 110 година, и матичне књиге венчаних и умрлих, старије од 80 година, предају се надлежним архивима, sukcesивно сваких 5 година.

У периоду од 7. марта 1988. до 18. марта 1999. године преузето је и у депо овог архива похрањено 245 матичних и помоћних књига. Од њих је, у Архиву Ваљево, образовано 19 нових архивских фондова. Већина преузетих црквених матичних књига у овом Архиву већ је микрофилмована.

Поред осталих црквених матичних књига, у Историјском архиву у Ваљеву налази се и 20 књига Храма Вазнесења Господњег у Осечини. Међу њима је 6 књига крштених, 5 књига венчаних и 9 књига умрлих¹. Нашу пажњу посебно је привукла Књига умрлих ове цркве у Осечини, од октобра 1914. до јуна 1916. године, јер има обиље драгоцених података. Уз податке о умрлим и страдалим житељима Осечине и околиних места, у њу су уписани и подаци за преко 500 особа умрлих у епидемији пегавог тифуса, па сведочи о великој распрострањености те болести и на тим просторима, као и огромним жртвама, о којима се врло мало знало. У њој су и подаци за преко 60 лица умрлих од дифтерије,

¹ Свемир Поповић, Црквене матичне књиге ваљевског краја у Историјском архиву Ваљево, Гласник МИАВ, бр. 33, Ваљево, 1979, стр.171.

али и више десетина умрлих од: шарлаха, великих богиња, запалења плућа и великог кашља. Посебно је занимљиво да се у њој налазе имена више десетина војника из ових крајева погинулих или умрлих на другим бојиштима током ратних сукоба.

У мноштву података о страдањима на почетку Првог светског рата, нашу пажњу привукли су подаци о умрлим у Другој пољској болници Дунавске дивизије II позива у Осечини², а сахрањеним на Војничком гробљу у овој подгорској варошици. То је занимљиво из више разлога, а пре свега што сведочи о: 1) масовним страдањима на овим просторима; 2) о боравку и активности ове војне формације, па и њене болнице у овом крају; 3) постојању Војничког гробља у Осечини које се скоро нигде не помиње. Гробље чак није забележено ни у геодетске карте, па ни у земљишне књиге које се воде у Општинској геодетској управи у Осечини³. С тим у вези, треба подсетити да војничка гробља постоје у још неким подгорским селима: Комирићу, Белотићу, Пецкој и другим, о којима се такође недовољно зна.

Умрли и сахрањени на Војничком гробљу Осечини

Матичне књиге умрлих Цркве осечанске, Храма Светог Вазнесења Христовог, од октобра 1914. до јуна 1916. године, а које се односе на умрле у Другој пољској болници Дринске дивизије II позива у Осечини, и сахрањене на Војничком гробљу у Осечини, пружају следеће податке:

1. **Зикопулос др Александар** из Ниша, лекар II пуковске болнице Дунавске дивизије II позива, стар 40 година. Рођен је и живео у Нишу. Умро је од тифуса 2. фебруара 1915. године у Осечини, бр. 257⁴.

2. **Петровић Јелена**, кћи Владимира Петровића из Осечине, стара 35 година, удова, умрла је 3. марта 1915. године у Осечини од тифуса, бр. 431.

3. **Поповић Владимир**, рођен 21. јануара 1880. године у Осечини, земљорадник, стар 36 година, у браку 11 година, умро од задобијених рана на Костајнику 13. октобра 1914. године у Осечини, бр. 483.

4. **Јанковић-Васиљевић Крстивој**, рођен 21. 03. 1881. године у Братачићу, срез подгорски, округ ваљевски, ожењен, у браку 6 година, редов I чете I батаљона I пешадијског пука I позива, умро од пегавца 21. јануара 1915. године, бр. 665.

5. **Марковић Миладин**, земљорадник из Ливадица, срез моравски, округ пожаревачки, редов I чете I батаљона VIII пука II позива, умро у Осечини 11. јануара 1915. године, бр. 838.⁵

2 Односно Војној болници у Осечини како се тада говорило.

3 Казивање директора Општинске геодетске управе у Осечини 13. маја 2003. године.

4 Ради се о редном броју уписа у матичну књигу на страни 57.

5 Заведни под редним бројевима од 838. до 925. уписани су у матичну књигу на странама од 129. до 140.

6. **Ваљаревих Властимир**, земљорадник из Крушевца, срез крушевачки, редов III чете III батаљона VIII пешадијског пука умро од пегавца у Осечини 11. јануара 1915. године, бр. 839.

7. **Петрових Александар**, земљорадник из Раниловића, срез космајски, округ београдски умро од пегавца у Осечини 15. јануара 1915. године, бр. 840

8. **Радојковић Михаило**, земљорадник из Великог Лаола⁶, умро од пегавца у Осечини, 15. јануара 1915. године, бр. 841.

9. **Нешић Радосав**, земљорадник из Церја, срез голубачки, борац III чете I батаљона VII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 17. јануара 1915. године, бр. 842.

10. **Гачић Обрад**, земљорадник из Кусадка, срез јасенички, округ смедеревски, редов III чете III батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро у Осечини 17. јануара 1915. године, бр. 843.

11. **Јанковић Милош**, земљорадник из Венчана, срез колубарски округ београдски, припадник II чете I батаљона VII пешадијског пука I позива умро од пегавца 17. јануара 1915. године, бр. 844.

12. **Петронијевић Ђорђе**, земљорадник из села Беле воде, срез расински, округ крушевачки, редов IV чете II батаљона Крушевачких комбинованих трупа, умро од пегавца 17. јануара 1915. године, бр. 845.

13. **Јанковић Стојић**, земљорадник из Чешљевих Бара, срез рамски, округ пожаревачки, редов II чете III батаљона IX пешадијског пука II позива, умро у Осечини..., бр. 846.

14. **Марковић Стеван**, земљорадник из Турије, срез звишки, округ пожаревачки, редов III чете III батаљона IX пешадијског пука, умро од пегавца у Осечини 15. јануара 1915. године, бр. 847.

15. **Недељковић Ђурађ**, земљорадник из Губеревца, срез космајски, округ београдски редов Пекарске чете Дунавске дивизије II позива, умро од од пегавца 15. јануара 1915. године, бр. 848.

16. **Радојичић Радоје**, земљорадник из Пудараца, срез грочански, округ београдски, редов III чете II батаљона VII пешадијског пука, умро од пегавца у Осечини 19. јануара 1915. године, бр. 849.

17. **Недељковић Милорад**, земљорадник из Трбушнице, срез колубарски, округ београдски, редов IV чете IV батаљона VII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини... бр. 850

18. **Марјановић Илија**, земљорадник из Витежева, срез ресавски, округ моравски, редов II чете IV батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 18. јануара 1915. године, бр. 851

19. **Маричић Александар**, земљорадник из Селевца, срез јасенички, округа смедеревског, поднаредник у пољској болници Дунавске дивизије II позива, умро у Осечини..., бр. 852.

6 Општина Петровац на Млави.

20. **Лазаревић Жарко** из Београда, благајник у Дунавској дивизији II позива умро од пегавца у Осечини 19. јануара 1915. године, бр.853.

21. **Китанић Драгомир**, земљорадник из Баба, срез космајски, округ београдски, редов IV чете II батаљона VII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 19. јануара 1915. године, бр. 854.

22. **Николић Живојин**, земљорадник из Симоновића, срез таковски, округ руднички, редов II чете III батаљона VII пешадијског пука I позива, умро у Осечини 20. јануара 1915. године, бр. 855.

23. **Марковић Милош**, земљорадник из Венчана, срез колубарски, округ београдски, редов III чете III батаљона VII пешадијског пука I позива, умро је од пегавца у Осечини 20. јануара 1915. године, бр. 856.

24. **Ивановић Р. Милан**, земљорадник из Лозовика, срез орашачки, округ смедеревски, редов I чете III батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 20. јануара 1915. године, бр. 857.

25. **Радивојевић Војислав**, земљорадник из Зеленике, срез голубачки, округ пожаревачки, редов II чете II батаљона IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца 20. јануара 1915. године, бр. 858.

26. **Мићић Бранко** земљорадник из Будишића, срез рађевски, округа подрињског, редов I чете II батаљона IX пешадијског пука II позива умро од пегавца у Осечини 12. јануара 1915. године, бр. 859.

27. **Миладиновић Владимир**, не зна се одакле је, редов V чете I батаљона Крушевачких комбинованих трупа, умро од пегавца у Осечини 12. јануара 1915. године, бр. 860

28. **Петровић Филип**, земљорадник из Забрђа, срез млавски, округ пожаревачки, редов V чете II батаљона Комбинованих крушевачких трупа умро у Осечини 12. јануара 1915. године, бр. 861.

29. **Трифуновић Лазар** из Липничког Шора, срез јадрански, округ подрињски, живео 28 године умро у Осечини од пегавца 31. децембра 1915. године, 862.

30. **Мијаиловић Марко**, земљорадник из Лугавчине, срез подунавски, округ смедеревски, редов II чете III батаљона VIII пешадијског пука, умро од пегавца у Осечини 8. јануара 1915. године, бр. 863.

31. **Мирковић Станоје**, земљорадник из Ћириковца, срез и округ пожаревачки, редов II чете I батаљона VIII пешадијског пука, умро од пегавца 5. јануара 1915. године, бр. 864.

32. **Павловић Милован**, земљорадник из Бегове Лешнице, срез јадрански округ подрињски, умро од пегавца у Осечини 21. јануара 1915. године, бр. 865.

33. **Ђорђевић Живко**, земљорадник из Лугавчине, срез подунавски округ смедеревски, редов IV чете V батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро у Осечини 21. јануара 1915. године, бр. 866.

34. **Марковић Миливој**, земљорадник из Дучине, срез космајски, округ београдски, редов I чете I батаљона VII пешадијског пука I позива умро од пегавца у Осечини 21. јануара 1915. године, бр. 867.

35. **Ђорђевић Милосав** земљорадник из Мале Крсне, срез подунавски, округ смедеревски, редов II чете IV батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро у Осечини 21. јануара 1915. године, бр. 868.

36. **Савић Вукашин**, земљорадник из Русн(т)ова, срез и округ нишки, редов IV чете V батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 5. јануара 1915. године, бр. 869.

37. **Бошковић Вељко**, земљорадник из Грошнице, срез грошнички (?), округ крагујевачки, наредник III чете I батаљона IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 5. јануара 1915. године, бр. 870.

38. **Ранковић Милорад**, земљорадник из Вреоца, срез колубарски, округ београдски, редов I чете IV батаљона VII пешадијског пука I позива, умро у Осечини 21. јануара 1915. године, бр. 871.

39. **Јанковић Драгомир**, земљорадник из Катрге, срез љубићки, округ руднички, редов IV чете III батаљона X пешадијског пука III позива, умро у Осечини 6. јануара 1915. године, 872.

40. **Илић Миленко**, земљорадник из Александровца, срез моравски, округ пожаревачки, редов I чете III батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро је од пегавца у Осечини, 7. јануара 1915. године, бр. 873.

41. **Ђокић Станбол** земљорадник из Рафуне, срез јабланички, округ врањски, редов I чете V батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 7. јануара 1915. године, бр. 874.

42. **Урошевић Мијаило**, земљорадник из Дрлупе, срез космајски, округ београдски, редов I чете II батаљона VII пешадијског пука, умро од пегавца у Осечини 7. јануара 1915. године, бр. 875.

43. **Трифунковић Миладин**, земљорадник из Добриње, срез млавски, округ пожаревачки, редов I чете I батаљона IX пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 5. јануара 1915. године, бр. 876.

44. **Ђорђевић Милоје**, земљорадник из села Липе, срез подунавски, округ смедеревски, редов II чете V батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро у Осечини, бр. 877.

45. **Митровић Живојка**, кћи Саве Митровића, земљорадника из Радаља, срез рађевски, округ подрињски, избеглица, стара 15 година, умрла од пегавца у Осечини 6. јануара 1915. године, бр. 878.

46. **Антонијевић Јован**, земљорадник из Трбушнице, срез јадрански, округ подрињски, стар 16 година, избеглица, умро од пегавца у Осечини 20. јануара 1915. године, бр. 879.

47. **Богдановић Светозар**, земљорадник из Маруљеваца, срез и округ пожаревачки, редов VI ескадрона Коњичког дивизиона Дунавске дивизије, умро од пегавца у Осечини 28. децембра 1914. године, бр. 880.

48. **Живановић Радојка**, кћи Милорада Живановића, земљорадника из Каменице, срез јадрански, округ подрињски, стара 11. година, умрла од пегавца у Осечини 29. децембра 1914. године, бр. 881.

49. **Руднички Станија**, земљорадник из Чокешине, срез јадрански, округ подрињски, избеглица, умрла од пегавца у Осечини 29. новембра 1914. године, бр. 882.

50. **Петковић Лазар**, земљорадник из Бањана, срез и округ скопљански, коморција III прекобројног пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 6. јануара 1915. године, бр. 883.

51. **Игњатовић Живан**, земљорадник из Цулина, срез рађевски, округ подрињски, редов IV чете IV батаљона VI прекобројног пешадијског пука и позива, умро од пегавца у Осечини 6. јануара 1915. године, бр. 884.

52. **Мићовић Павле** из Ваљева, не зна се шта је по занимању, борац IV чете I батаљона V пешадијског пука III позива, умро од пегавца у Осечини 20. децембра 1914. године, бр. 885.

53. **Вучетић Милан**, земљорадник из Врбића, срез рађевски, округ подрињски, редов II чете I батаљона V пешадијског пука III позива умро од пегавца у Осечини 20. децембра 1914. године, бр. 886.

54. **Јанковић Ђорђе**, земљорадник из Стањчева, срез млавски округ пожаревачки, редов III чете II батаљона IX пешадијског пука I позива умро у болници 15. децембра 1914. године у Осечини, бр. 887.

55. **Димитријевић Миливој**, земљорадник из Корените, срез јадрански, округ подрињски, редов Последње одбране Дунавске дивизије умро од пегавца у Осечини 27. децембра 1914. године, бр. 888.

56. **Стојковић Лазар**, земљорадник из села Липе, срез подунавски, округ смедеревски, редов II чете V батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 27. децембра 1914. године, бр. 889.

57. **Богдановић Саво**, земљорадник из Батовца, редов – коморција II пољске болнице Дунавске дивизије II позива, умро од пегавца у Осечини 28. децембра 1914. године, бр. 890.

58. **Церовић Риста**, земљорадник из Малчинова, срез добрвачки округ топлички, поднаредник IV чете IV батаљона IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 28. децембра 1914. године, бр. 891.

59. **Илић Милутин** из Београда, не зна се шта је по занимању, поднаредник I чете I батаљона VII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 13. јануара 1915. године, бр. 892.

60. **Станковић Милорад**, земљорадник из Раље, срез подунавски округ смедеревски, редов I чете V батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 13. јануара 1915. године, бр. 893.

61. **Младеновић Љубомир**, земљорадник из Великог Села, срез и округ пожаревачки, редов IV чете III батаљона IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 13. јануара 1915. године, бр. 894.

62. **Петровић Драгутин**, земљорадник из Ждрела, срез млавски округ пожаревачки, редов III чете I батаљона IX пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 4. јануара 1915. године, бр. 895.

63. **Коруновић Петар**, земљорадник из Крепољина, срез хомољски округ пожаревачки, редов III чете II батаљона IX пешадијског пука II позива умро од пегавца у Осечини 3. јануара 1915. године, бр. 896.

64. **Стевановић Мијаило**, земљорадник из Ореовице, срез моравски округ пожаревачки, редов – болничар II полске болнице Дунавске дивизије II позива, умро од пегавца 2 јануара 1915. године, бр. 897.

65. **Марковић Радосав**, земљорадник из Кушиљева, срез моравски, округ пожаревачки, редов II чете III батаљона VIII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 17. децембра 1914. године, бр. 898.

66. **Марковић Јока**, земљорадник из Лешнице, срез јадрански, округ подрињски, избеглица, умро од пегавца у Осечини 28. децембра 1914. године, бр. 899.

67. **Гачевић Госпава**, земљорадник из Селенца, срез азбуковачки, округ подрињски, избеглица, умрла од тифуса у Осечини 24. децембра 1914. године, бр. 900.

68. **Живковић Стојадин**, (не зна се одакле је), редов IV чете IV батаљона IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 1. јануара 1915. године, бр. 901.

69. **Калиновић Димитрије**, земљорадник из Брестова, срез ресавски, округ моравски, редов – коморџија X (првобитно писало II) пешадијског пука III позива, умро од пегавца у Осечини 13. јануара 1915. године, бр. 902.

70. **Газибарић Миодраг** из Јагодине, округ моравски, редов – војни поштар Дунавске дивизије II позива, умро од пегавца у Осечини 9. јануара 1915. године, бр. 603.

71. **Максимовић Живко**, земљорадник из Врчина, срез грочански, округ београдски, каплар I чете II батаљона VII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 8. јануара 1915. године, бр. 604.

72. **Живковић Петроније**, земљорадник из Великог Поповца, срез млавски, округ пожаревачки, редов III чете I батаљона VIII пешадијског пука I позива, умро од пегавца 20. јануара 1915. године, бр. 905.

73. **Бркић Павле**, земљорадник из Глушаца, срез мачвански, округ подрињски, редов Последње одбране Дринске дивизије на служби при Завлачкој војној станици, умро од пегавца у Осечини 21. јануара 1915. године, бр. 906.

74. **Марковић Благоје**, земљорадник из Добре, срез голубачки, округ пожаревачки, поднаредник у I чети III батаљона IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 9. јануара 1915. године, бр. 907.

75. **Сталетић Стеван**, земљорадник из Ђовдина, срез млавски, округ пожаревачки, редов I чете II батаљона IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 9. јануара 1915. године, бр. 908.

76. **Илић Костантин**, земљорадник из Лугавчине, срез подунавски, округ смедеревски, редов II чете III батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 9. јануара 1915. године, бр. 909.

77. **Миленковић Живојин**, земљорадник из Сараораца, срез орашачки, округ смедеревски, редов IV чете V батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 9. јануара 1915. године, бр. 910.

78. **Симеуновић Ђурађ**, земљорадник из Дучине, срез космајски, округ београдски, редов II чете IV батаљона IX пешадијског пука, умро је од пегавца 9. јануара 1915. године у Осечини, бр. 911.

79. **Гавриловић Живота**, земљорадник из Кусадка, срез јасенички, округ смедеревски, редов II Крупове батерије, умро од пегавца у Осечини 25. децембра 1914. године, бр. 912.

80. **Васиљевић Бука**, кћи Милована Васиљевића, земљорадника из Зајаче, срез јадрански, округ подрињски, избеглица, умрла од пегавца у Осечини 8. јануара 1915. године, бр. 913.

81. **Илић Владимир**, земљорадник из Велике Крсне, срез јасенички, округ смедеревски, редов II чете I батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 8. јануара 1915. године, бр. 914.

82. **Чорбанић Петар**, земљорадник из Лазнице, срез хомољски, округ пожаревачки, редов I чете IV батаљона IX пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 8. јануара 1915. године, бр. 915

83. **Станчић Живомир**, земљорадник из Даросаве, срез колубарски, округ београдски, редов II чете III батаљона V пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 31. децембра 1914. године, бр. 916.

84. **Совренић Ак. Савка**⁷, земљорадник из Борине, срез рађевски, округ подрињски, умрла од пегавца у Осечини 12. јануара 1915. године, бр. 917.

85. **Спасић Никола**, земљорадник из Лучице, срез и округ пожаревачки, редов V чете II батаљона Крушевачких комбинованих трупа, умро од пегавца у Осечини 7. јануара 1915. године, бр. 918.

86. **Вељковић Василије**, земљорадник из Батовца, срез и округ пожаревачки, редов II чете I батаљона VIII пешадијског пука, умро је од пегавца у Осечини 20. јануара 1915. године, ред. бр. 919.

87. **Јовановић Димитрије**, земљорадник из Међулужја, срез космајски, округ београдски, редов Пекарске чете Дунавске дивизије II позива, умро је у Осечини 20. јануара 1915. године, ред. бр. 920.

88. **Јовић Анђелко**, земљорадник из Дворишта, срез голубачки, округ пожаревачки, редов II чете III батаљона IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 25. децембра 1914. године, бр. 921.

89. **Николић Станојло**, земљорадник из Трновче, срез млавски, округ пожаревачки, редов V чете IV батаљона IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 23. децембра 1914. године, бр. 922.

90. **Матић Милан**, земљорадник из Берана, срез и округ пожаревачки, редов III чете II батаљона IX пешадијског пука II позива умро од пегавца у Осечини 22. децембра 1914. године, бр. 923.

⁷ Била два пута уписана под редним бројем 917 и 69, па је у овом раду други пут изостављена.

91. **Бранковић Милан**, земљорадник из Голупца, срез голубачки, округ пожаревачки, редов – коморција IX пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 22. децембра 1914. године, бр. 924.

92. **Ракић Ђурађ**, земљорадник из Влашке, срез космајски, округ београдски, редов II чете I батаљона XVIII пешадијског пука I позива, умро од рана у Осечини 4. септембра 1914. године, бр. 925.⁸

93. **Илић Најдан**, земљорадник из Васиља, срез заглавски, округ топлички, редов II чете I батаљона III пука I позива, умро од задобијених повреда у Осечини 4. септембра 1914. године, бр. 44.⁹

94. **Живковић Златко**, земљорадник из Мрвеша, срез јабланички, округ врањски, редов IV чете III батаљона II пешадијског пука II позива, умро од задобијених повреда у Осечини 4. септембра 1914. године, бр. 45.

95. **Мицковић Јордан**, земљорадник из Крушевља, срез крушевски, округ битољски, редов IV чете I батаљона XVII пешадијског пука I позива, умро од задобијених повреда у Осечини 6. септембра 1914. године, бр. 46.

96. **Васић Драгутин**, земљорадник из Табановића, срез мачвански, округ подрињски, редов III чете IV батаљона VI пешадијског пука I позива, умро од задобијених повреда у Осечини 9. октобра 1914. године, бр. 47.

97. **Јанковић Филип**, земљорадник из Раденковића, срез мачвански, округ подрињски, редов Оперативног убојног слагалишта II позива, умро од задобијених повреда у Осечини 10. октобра 1914. године, бр. 48.

98. **Васић Миливој**, земљорадник из Јабучја, срез тамнавски, округ ваљевски, редов – возар III позива, умро у Осечини 10. октобра 1914. године¹⁰, бр. 49.

99. **Вучићевић Богољуб**, земљорадник из села Стубо, срез и округ ваљевски, редов III чете II батаљона XVII пешадијског пука I позива, умро од рана у Осечини 10. октобра 1914. године, бр. 50.

100. **Златановић Ивко**, земљорадник из Јаребица, срез јадрански, округ порињски, редов III чете II батаљона VI пешадијског пука I позива, умро од задобијених повреда у Осечини 9. октобра 1914. године, бр. 51.

101. **Јовановић Милосав**, земљорадник из Сибнице, срез и округ моравски, каплар II чете III батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од задобијених повреда у Осечини 9. октобра 1914. године, бр. 52.

102. **Црепуљаревић Захарија**, земљорадник из Семегњева, срез златиборски, округ ужички, редов II чете II батаљона IV пешадијског пука II позива, умро од задобијених повреда у Осечини 9. октобра 1914. године, бр. 53.

⁸ Дана 1/14. јануара 1920. године свештеник Влад. З. Протић забележио је и ово: " Услед ратних прилика и заразних болести, а и због оскудице у свештеницима није било могуће по реду опојавати нити пак по реду умирања завести у ову књигу. Умирање је било сувише велико а и због одступања наше војске умрли од редног броја 545. до 925. записани су у ову књигу тек после ослобођења Отаџбине и записа их парох осечински Влад. З. Протић у току 1919. године".

⁹ Записани од редног броја 44. до 69. уписани су у матичну књигу на странама од 146 до 149.

¹⁰ Узрок смрти није уписан.

103. **Николић Миливој**, земљорадник из Горобиља, срез пожешки, округ ужички, редов IV чете IV батаљона VIII пешадијског пука I позива, умро од задобијених повреда у Осечини, 9. октобра 1910. године, бр. 54.

104. **Андрић Добросав**, (не зна се одакле), редов II чете II батаљона XVII пешадијског пука I позива, умро од задобијених повреда у Осечини 9. октобра 1914. године, бр. 55.

105. **Весић Миљко**, земљорадник из Карана, срез и округ ужички, редов IV чете I батаљона XVII пешадијског пука I позива, умро од задобијених повреда у Осечини 9. октобра 1914. године, бр. 56.

106. **Милошевић Милинко**, земљорадник из Степојевца, срез колубарски, округ београдски, редов Пекарске чете Комбиноване дивизије, умро у Осечини 11. октобра 1914. године, бр. 57.

107. **Вилинић Живан**, земљорадник из Лешнице, срез јадрански, округ подрињски, редов II чете III батаљона VI пешадијског пука I позива умро у Осечини 12. октобра 1914. године, бр. 58.

108. **Кнежевић Велимир**, земљорадник из Петке, срез колубарски, округ београдски, редов IV чете II батаљона VIII пешадијског пука II позива умро од задобијених повреда у Осечини 7. јануара 1915. године, бр. 59.

109. **Радосављевић Јеврем**, земљорадник из Пауна, срез колубарски, округ ваљевски, редов при штабу Дунавске дивизије II позива, умро од пегавца у Осечини 7. јануара 1915. године, бр. 60.

110. **Папић Војислав**, земљорадник из Ковачевца, срез јасенички, округ смедеревски, редов – коморција VII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 7. јануара 1915. године, бр. 61.

111. **Витић Мијаило**, земљорадник из Кусадка, срез јасенички, округ смедеревски, редов III чете II позива VIII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 29. јануара 1915. године, бр. 62.

112. **Милетић Владимир**, земљорадник из Ресника, срез врачарски, округ београдски, каплар III чете II батаљона VII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 25. јануара 1915. године, бр. 63.

113. **Миловановић Јован** из Кораћице, срез космајски, округ београдски, редов при штабу Дунавске дивизије, умро од пегавца у Осечини 25. јануара 1915. године, бр. 64.

114. **Трифунковић Драгомир**, земљорадник из Борка, срез посавски, округ београдски, редов IV чете II батаљона VIII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 25. јануара 1915. године, бр. 65.

115. **Станковић Милан**, земљорадник из Сенаје, срез грочански, округ београдски, редов III чете II батаљона VIII пешадијског пука II позива, умро од пегавца у Осечини 27. јануара 1915. године, бр. 66.

116. **Дуњић Александар**, земљорадник из Велике Крсне, срез јасенички, округ смедеревски, редов III чете IV батаљона VII пешадијског пука I позива, умро од пегавца у Осечини 27. јануара 1915. године, бр. 67.

117. **Мартиновић Милош**, земљорадник из Шопића, срез колубарски, округ београдски, редов I чете I батаљона VII пешадијског пука I позива, умро у Осечини 21. фебруара 1915. године, бр. 68¹¹.

118. **Мишковић Михаило** из Метковића, срез мачвански, округ подрињски, редов IV чете IV батаљона VI пешадијског пука, умро је у Осечини 3. октобра 1914. године од задобијених повреда, бр. 1.

119. **Анђелковић Лука**, (не зна се одакле је а нема ни података којој је јединици припадао), умро је од задобијених повреда у Осечини 3. августа 1914. године, бр. 2.

120. **Вукашиновић Светислав**, (не зна се одакле је, нити се зна којој је јединици припадао), умро од задобијених повреда у Осечини 4. августа 1914. године, бр. 3.

121. **Јањић Војин**, земљорадник из Продора (вероватно Прњавора), срез колубарски, округ ваљевски, не зна се којој је јединици припадао, умро од задобијених повреда у Осечини 4. августа 1914. године, бр. 4.

Двојица познатих Нишлија

Међу настрадалима и сахрањеним у Војничком гробљу у Осечини, вероватно има више познатих и занимљивих личности. Ми за сада знамо за двојицу. Индикативно је да су оба у неком периоду свога живота била везана за Ниш а преминули су у јануару 1915. године. Пошто се ради о познатим личностима укратко ћемо их представити.

Први је др **Александар Зикопулос** рођен 1870. године у Папингену, срез Загорија, округ Јањина, у грчком Епиру. Завршио је основну школу, гимназију и матуру у Јањини а студије на Медицинском факултету у Атини. По завршеним студијама отишао је у Француску и око три године радио по париским болницама. Из Париза дошао је у Ниш и радио у овом граду. Отуда је упућен на рад у санитетску службу у Другој пољској болници Дунавске дивизије II позива. Ту се заразио од пегавца и умро 2/3 јануара 1915. године.¹²

Други је популарни карактерни глумац, одличан певач и сценариста **Жарко Лазаревић**, рођен 7. јануара 1885. године у Нишу. Завршио је два разреда гимназије у Нишу и Војно-занатлијску школу у Крагујевцу. Играо је у многим позориштима и путујућим позоришним групама. Веома успешно тумачио је многе драмске и карактерне улоге. Уз то био је надарени песник и аутор две запажене збирке песама. На жалост због претераног конзумирања алкохола није успео да искаже свој целокупни раскошни таленат. Оболео је од пегавог тифуса и умро 19. јануара 1915. године у војној болници у Осечини, где је и сахрањен.

11 У напомени од 1. јануара 1921. године парох осечински Влад. З. Протић пише: "Умрлог записаног под бројме 926 за 1915. годину. Као и умрле записне под бр. 44-69 записне у 1916. години у књизи умрлих накнадно је уписао парох осечински Влад. З. Протић, јер их је нашао записне у једном списку Суда општине осечинске".

12 Војислав М. Суботић: Поменик погинулих и помрлих лекара и медицинара у ратовима 1912-1918. године, Београд, 1922.

Аутори ових записа

У матичној књизи стоји и забелешка да је опело углавном вршио свештеник Зарија Протић а да умрли нису исповедани и причешћивани. Овај свештеник је водио и евиденцију о страдалима, било да је умрле одмах уписивао у матичне књиге или да их је прво уносио у помоћне евиденције, а потом их преписао његов син Владимир З. Протић, такође, свештеник. Захваљујући њиховом преданом раду, сачувани су нам и ови записи у матичним књигама, па заслужују да се о њима нешто више каже..

Захарије Протић, или **Зарија**, како су људи обично говорили, рођен је 4. августа 1853. године у Горњој Буковици код Љубовије, од мајке Косане и оца Василија Протића, познатог буковичког пароха. Потиче из познате азбучкачке породице која је изнедрила више свештеника и других знаменитих личности. Основну школу учио је у Љубовићи и Ужицу, где је завршио и два разреда реалке. Трећи и четврти разред гимназије и Богословију завршио је у Београду 1875. године. Већ 5. октобра исте године, склопио је брак са Смиљком, кћерком Петрије и Андрије Поповића, пароха лопатањског. Двадесетак дана касније, постао је ђакон стрицу Кости Протићу у Београду.

Од 27. августа 1879. године био је свештеник у Лопатњу и Осечини. Поред рада на духовном пољу, активно је учествовао и у друштвеном животу своје средине: основао је прву земљорадничку задругу у Лопатњу, организовао оснивање прве школе у том селу, набавио звона за цркву у Осечини, итд.

Активно је учествовао у првом и другом српско-турском рату као војни свештеник. Од 8. марта 1916. до октобра 1918. године, Зарија је био интерниран у Нежидер (Мађарска). По ослобођењу вратио се у домовину и наставио службу. Умро је 19. маја 1929. године.

У браку са Смиљком имао је синове Владимира, свештеника, и Драгољуба, инспектора Министарства саобраћаја. Заријин рођени брат био је Грујица Протић, познати учитељ у Осечини и околини. Грујичин син Драгомир био је активни поручник српске војске и комитски (четнички) војвода, а погинуо је у борби за ослобођење јужне Србије и Македоније на Челопеку.¹³ Био је познат као истакнута личност и национални радник у свом крају.

Податке које је углавном прикупио Зарија Протић, у матичну књигу записао је његов син **Владимир З. Протић**, рођен 1. јануара 1877. године у Горњој Буковици. После завршене основне школе и ниже гимназије Шапцу и петог разреда у Ваљевоу, уписао је и завршио Богословију. Био је ожењен Катом кћерком Панте Вуковића, трговца и народног посланика из Станине Реке код Ваљева. У Првом светском рату најпре је учествовао као војни свештеник III прекобројног пука Дринске дивизије I позива а потом Понтонирског полубаталјона Вардарске дивизије, односно Југословенске дивизије. Умро је 13. августа 1931. године. С тим у вези, вредно је напоменути да је Владимир З. Протић све ове податке исписао скоро калиграфским рукописом. Не само да

13 "Глас цркве", Шабац за 1929. годину стране од 113. до 115. и од 145. до 153.

се трудио да све те податке лепо и читко испише већ се и својски ангажовао да сва та слова имају леп изглед у чему је, без дилеме, потпуно успео.

Дунавске дивизије II позива и њена болница

На почетку Првог светског рата Дунавска дивизија II позива¹⁴ у свом саставу имала је: коњички дивизион, осми и девети пук II позива, пољски артиљеријски дивизон и пионирски полубатаљон. Тако су тада њен састав сачињавила: 2 ескадрона, 8 батаљона и 12 топова. Командант ове дивизије у то време био је генералштабни пуковник Милош Васић¹⁵ а начелник штаба мајор Милутин М. Ускоковић¹⁶. Углавном је била у саставу Прве армије.

За време борби на Церу она је била на фронту Београд, односно Гроцка – Голубац. Тих дана добила је наређење да крене у помоћ II армији. Непрекидно је маршевала правцем Пожаревац – Раља – Обреновац – Ваљево – Пецка – Бела Црква – Мрамор. Већ 12. септембра 1914. године имала је задатак да узме Мрамор и ухвати везу десно са одредом пуковника Мишића на Милутиновом гробу а лево на Ражњу са Љубовијским одредом, што је и учинила. После тога успешно је контролисала правац Милутинов гроб – Мрамор.

Тих дана добила је наређење да крене у помоћ II армији, а 14. септембра поново је ушла у састав I армије¹⁷, која је имала задатак да се прикупи код Пецке и дејствује у бок и позадину непријатеља у правцу Крупња, односно Завлаке. Сутрадан је веома успешно дејствовала на положају Равно брдо али и сама трпела је велике губитке. Само II батаљон IX пука изгубио је 5 официра и 450 војника. У току 15 августа 1914. године штаб Треће армије из Ваљева преместио се у село Осечину.¹⁸ Седамнаестог септембра 1914. године у 15 часова кренула је из Пецке, да појача III армију, јер је био угрожен путни правац Пецка – Осечина – Ваљево.

Посебно запажену улогу Дунавска дивизија II позива имала у борбама за Мачков камен, које су вођене од 14. до 22. септембра 1914. године. Успела је да освоји коте 784 и 771, која је са Рујевским рудницама, био солидан ослонац за прелазак у напад на положају Кошутња стопа – Мачков камен – Перуника шуме. На тај начин отворена је и могућност за редовније снабдевање. Већ 19. септембра ујутро по киши и магли кренула је у одлучујући напад на Мачков камен. У тој борби ова јединица имала је 11.490 људи, међу којима је било и доста старешина.¹⁹

14 Понегде се појављује и под именом Браничевски одред или у саставу са још неким јединицама чини тај одред.

15 Док је Дунавском дивизијом I позива на почетку Првог светског рата командовао популарни пуковник Миљивоје Анђелковић Кајафа.

16 Ђорђе Лукић: Битка на Дрини 1914. године, Београд, 1966, стр. 440-441.

17 Чији је штаб био у Завлаци код Крупња.

18 Др Ђорђе Кнежевић: Крупањ и Рађевина у Првом светском рату, у књизи „Рађевина у прошлости“, Београд, 1986, стр. 427.

19 Ђорђе Лукић: Битка на Дрини 1914. године, Београд, 1966, стр. 68.

У јесен 1914. године, Трећа наша армија ушла је у Осечину и заузела положај на венцу планине Влашић изнад варошице. У Осечини био је штаб Треће армије а она је била тада пуна избеглица са разних страна, из Подриња највише. Војска је ширила тифус а жртве су биле свакодневне.²⁰

Након тога и Дунавска сивизија II позива, попут осталих јединица, повлачила се пред далеко бројнијим и технички надмоћнијим противником. Седмог децембра 1914. године избила је на планину Маљен и пресекла пут Ваљево – Ужице. У чувеној Колубарској бици поново је била у саставу Прве армије, под командом Живојина Мишића, и дала значајан допринос њеном успеху. У то време њен састав чинили су: Рогатички одред, XVIII пешадијски пук I позива, II батаљон VIII пеша дијског пука I позива, XII пешадијски пук II позива, XV прекобројни пешадијски пук III позива, два пољска и два брзопотезна топа и два Дебанова топа²¹.

За све време деловања на овом простору, крајем 1914. и почетком 1915. године, ова дивизија имала је своју болницу у Осечини. Према казивању мештана она је била смештена у старој (горњој) згради Основне школе и на простору око ње. На жалост нема писаних података ни о њеној опремљености, стручним радницима ангажованим у овој болници, организацији исхране и снабдевања болесника и особља, лечењу повређених и оболелих, другим речима о атмосфери која је владала у њој. Из доступних извора види се да је смртност њених пацијената била велика и да су поред бораца те јединице у њој спаса тражили и припадници других једница, нарочито комбиноваих крушевачких трпа, па и цивилна лица из Осечине и околине.

Сјаа зграда основне школе у Осечини.

20 Живан Ј. Грујић. Историја осечинског краја, Ваљево, 1994, стр. 88.

21 Милан Раденковић: Колубарска битка, Београд, 1959, стр. 43.

Запуштено гробље

За велики број умрлих крајем 1914. и почетком 1915. године у матичној књизи пише да су умрли у војној болници у Осечини. Сада поуздано знамо да је највећи број њих умро у Другој пољској (војној) болници Дунавске дивизије II позива која је 5-6 месеци била стационарирана у Осечини. Поред оних који су умирали од повреда задобијених у борбама на фронту немали број њих умро је и од пегавог тифуса и сличних обољења. Већина њих сутрадан је сахрањена на Војничком гробљу у Осечини. Опело је углавном вршио парох осечински а умрли се нису исповедали и причешћивали.

На жалост то војничко гробље²² није ничим обележено, па ни уписано ни на катастарским, а камоли географским картама, те велика већина житеља не зна ни да постоји. Уз помоћ Марка Ранковића, председника, Живана Грујићића и Вуковића, чланова Управног одбора Подружнице Удружења бораца ратова од 1912. до 1920. године, и њихових потомака у Осечини, установили смо да се оно налази непосредно крај Цркве у Осечини. Смештено је на падини на Поповог брда, на земљишту величине 40 x 25 м, а само тридесетак метара удаљено од ове цркве са њене западне стране. Цео тај простор обрастао је шибљем и дрвећем. У гробљу се тешко примећују хумке, које нису ничим обележене, па се не зна да ли су умрли сахрањивани појединачно или у заједничку гробницу. Наши саговорници тврде да када је пре десетак година преко тог земљишта просецан макадамски пут, који води ка варошком гробљу у Осечину, наилазило се на остатке дрвених крстова и других предмета који потврђују да су ова лица баш ту сахрањена. И сада се местимично могу видети узвишења или улегнућа која сведоче о присуству хумки на том простору.

Претпоставља се да су у околним њивама сахрањени и неки аустроугарски војници, али ни та места, као и ово, нису ничим обележена, па се више и не познају. Истине ради, треба нагласити да и у шуми југоисточно од цркве има још неких гробница и старих споменчића. Пошто се на њима скоро и не виде натписи, а многи су и полумљени и на друге начине оштећени, тешко се може закључити коме су они подигнути. По изгледу и распореду претпостављамо да потичу из старијих времена. Ипак, требало би да их неко од стручњака пажљивије погледа и проучи.

О присуству и активности српске војске у Осечини и околини, у том периоду, сведоче још два спомен-обележја. Око пола километра од овог гробља, иза Дечијег вртића „Лане“ у Осечини, налази се спомен-чесма. На плочи пише: "За херојске подвиге Дунав. дивизије II позива Сувобор – Ваљево – Шабац – Дрина, 4. новембар 1914. – Слава херо(ј)има са Сувобора²³". У потпису стоји „Штаб колонских возова“.

22 Њега прво помиње Живан Ј. Грујићић у књизи „Историја осечинског краја“, Ваљево, 1994, стр. 88 и позивајући се на казивање мештанина Мише Гачића, констатује „ту је покопано око хиљаду војника“.

23 Овај текст изгледа да је дописан поново или поправљан.

На супротној страни, око 300 метара од војничког гробља, на извору зв. Попова вода, такође се налази спомен-чесма која сведочи о тим ратним данима. Ту се налази још једна спомен-чесма на којој пише: „Прекобројни инжењеријски батаљон – Крстовдан 1914“. Очигледно је да су ову чесму саградили припадници те јединице и о томе оставили писано сведочанство. Иначе, из те чесме иде вода која гради Попов поток који се улива у реку Ловачку. Пре неколико година тај извор је каптиран и сада служи за локални водовод из кога се служе житељи околиних кућа.

Чини нам се да не би требало бити дилеме да су ова два извора коришћена за потребе болесника и рањеника Друге пољске болнице Дунавске дивизије II позива. Као објекти од виталног значаја за наше ратнике, а вероватно и становнике околних кућа, они су саграђени и уређени на прикладан начин. Зато са војничким гробљем и старом зградом основне школе у којој је била стационирана ова болница представљају јединствену целину коју би требало обезбедити, уредити и трајно сачувати од заборављања за данашња али и будућа покољења.

Закључак

Познато је да су Ваљевски крај, па и Подгорина, током ослободилачких ратова од 1912. до 1918. године поднели огромне људске и материјалне жртве. Нарочито су биле болне и тешке последице изаване великом епидемијом пегавог тифуса. О његовој појави и ширењу у Ваљеву, начинима сузбијања и последицама било је више пута речи па се доста зна, говори и пише.

Међутим, за сада се мало зна да је ова опака болест била захватила и околна места, нарочито она у којима је војска чешће и масовније боравила, као што су: Осечина, Уб, Коцељева, Пецка, Причевић и други, те да је и у њима било великих страдања. У прилог томе иде и податак да о овом страдању у Осечини скоро нема ни помена у литератури која говори о овом крају илски том периоду. Захваљујући, матичним књигама, том драгоценом извору разноврсних података, дошли смо до ових сазнања, а верујемо да их има и у матичним књигама у другим местима, не само овог краја.

Подаци до којих смо дошли показују, не само ширину страдања нашег народа, већ указују и на многе друге занимљиве податке, па би им се чешће требало враћати. Имајући у виду број и структуру настрадалих сматрамо да треба предузети ефикасне мере да се место на коме су сахрањени трајно сачува од заборављања.